

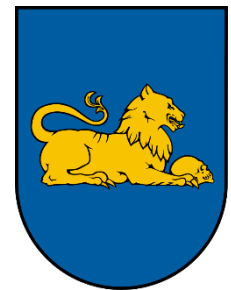

Litér

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV

Litér

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés 5
2. Litér bemutatása 7
3. Örökségünk 9
4. Eltérő karakterű településrészek Litéren 12
5. Építészeti útmutató 17
  - Tetőhajlásszög*
  - Tetőforma*
  - Magasság*
  - Színek*
  - Telepítés*
  - Kerítések*
  - Kertek*
  - Ajtók, ablakok*
  - Homlokzatképzés*
  - Részletek*
6. Mai példák 30
7. Utcák, terek 36
8. Hirdetések, reklámtáblák 38

BEVEZETÉS

A kézikönyv segítség kíván lenni: a település bemutatásával, az értékek megismertetésével és az útmutató résszel tárja fel az épített környezet szépségeit. Bevezeti az olvasót az építészeti értékek tárházába, hogy olyan házat tudjon építeni, ami valódi büszkeséggel töltheti el, és a település képéhez illeszkedik, azt ízléssel viszi tovább.

Az ajánlások nem tekinthetők kötelező jellegűnek, a céljuk nem a tervezési szabadság megkurtítása, uniformizálása, hanem éppen a valós értékek megismertetése, a sokféle izgalmas lehetőség feltárása. Az unalomig másolt, giccses, sokszor import klónok helyett a település karakteréhez illeszkedő választási lehetőségek bemutatása, a nem diktált, hanem valódi szabadság megismertetése.

A kézikönyv nem egy merev, lezárt egész, hanem nyílt, folyamatos hozzászólást és változtatást lehetővé tevő kezdeményezés kíván lenni, ahogy a település története sem befejezett, hanem folyamatosan továbbbíródik. Ezért, ha újabb szép ház születik, az bekerülhet, sőt be is kell, hogy kerüljön a könyvbe, hogy ezáltal büszke lehessen rá építtetője, tervezője, kivitelezője és a település egyaránt.

Egy ház elválaszthatatlan kapcsolatban van környezetével, szomszédaival, településével. Valódi gyümölcse pedig csak annak a kapcsolatnak van, ahol a felek egymást megismerik, szeretik és békében élnek egymással. Igaz ez az emberi kapcsolatokról a zenén át egészen épített környezetünkig.

6 | Bevezetés

A kőépítkezésű, erdő borította hegyvidékes Bakonynak és a vízzel együtt élő Balaton-felvidéknek a találkozásánál a litéri törésvonalban fekszik Litér település.

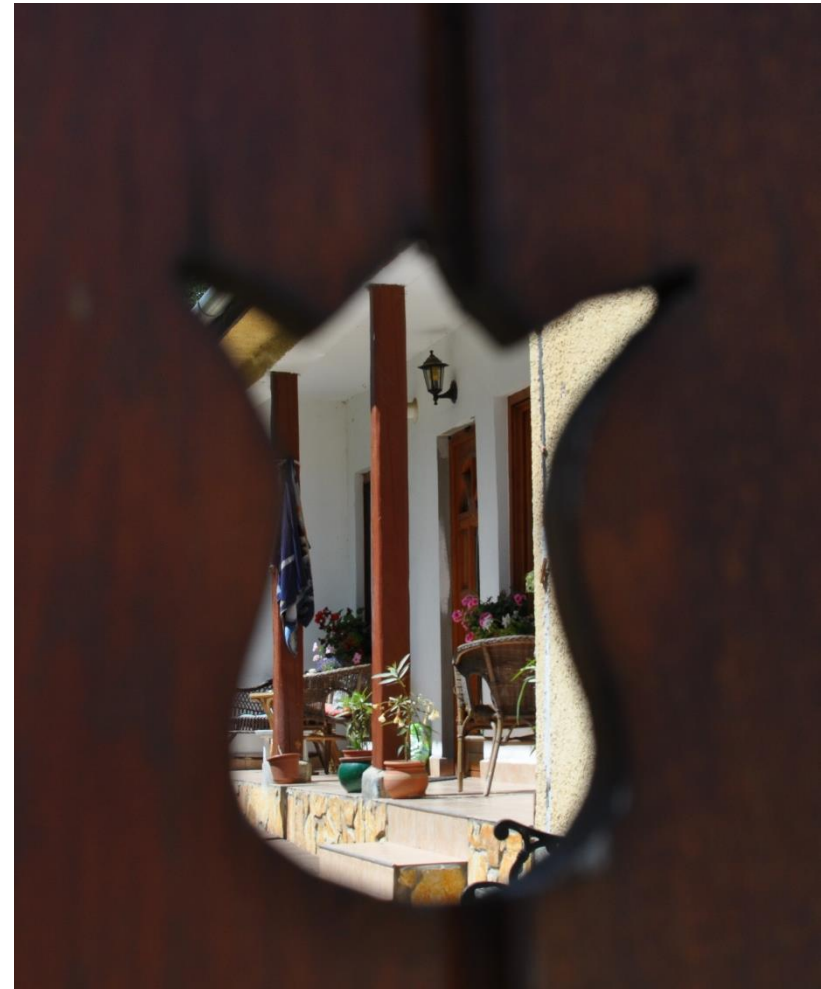
A Bakonyban korábban fa- és sövényfalú épületeket emeltek, majd az erdők ritkulásával a 18. század folyamán a kő lett a fő építőanyag. A fehér, szürkés vagy sárgás színezetű dolomitból és mészkőből, valamint a vörös homokkőből és fekete bazaltból rakott kőfalak sajátos, egyedi hangulatot adnak a falvaknak. Litér településen is megfigyelhetők ezen építőanyagok.

Az új építőanyagok megjelenése az épületek szerkezetére, formájára is hatással voltak.

A települések korábban teleksoros úti falvak voltak, majd a 19. századtól a szűk faluhatárok miatt bekövetkezett halmazosodás és a közös udvarok rendszere volt jellemző, valamint az újonnan telepített falvakban a szabályos kimért telkek domináltak.

„Vajon csak a megőrzés a karbantartás a kötelességünk? Vagy inkább fenntartani, gondozni, hasznosítani, gazdagítani és úgy továbbörökíteni?! Hagyományos népi építészeti emlékeinkből sokat tanulhatunk, megőväsük, felújításuk nem öncél. Jól kell sáfárkodnunk ezzel a ránk maradt örökséggel. Tájji, természeti, épített értékeink gondozása, gyarapítása és továbbadása elválaszthatatlan életünktől és kultúránktól. Örökségül adni azt, amit mi is apáinktól, nagypapáinktól kaptunk, ami sorsunk, életünk színtere, a hely ahol születtünk, ahová emlékeinkbe visszatérünk és ragaszkodunk.”

Krizsán András és Somogyi Győző szavai

LITÉR BEMUTATÁSA

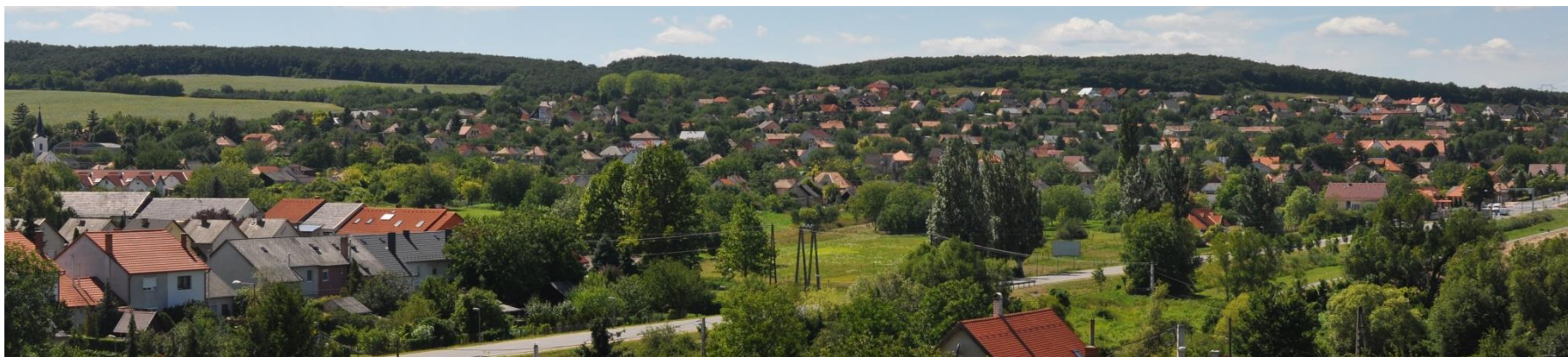
Litér Veszprémtől keletre 9 km-re, Balatonfűzfőtől északra 5 km-re, a 72-es főút mellett, 2 km-re a 8-as főúttól, a Balaton-felvidékkeleti szélén, a litéri törés mentén fekvő település. Több, egymástól korban és stílusban eltérő településrészről áll.

A település neve magyar helynévadással keletkezett pusztá személynévből, amely nem más, mint a lovag ómagyarkori magyar alakja. Forrása a személynévként is használatos rítaer, ritter, azaz a lovag főnév. 1082-ből való a legkorábbi említése Villa Lyuter néven. 1296-ban Lyvter, 1380-ban Lyther, 1455-ben pedig Lytther megnevezéssel szerepelt.

A falu már az első török becsapásoknak áldozatul esett. Veszprém várának 1552. évi török kézre kerülésével a környék falvai pusztulásra ítéltettek. 1609 és 1696 között Veszprém megye területén jelentős számban léteztek puszták, ekkor még közéjük tartozott Litér is. A falu újratelepülésére 1732-ben került sor.

1757-ben írták össze a falu lakosságát, amikor is 51 házat, háznépet vettek számba, összesen 282 fővel.

1799-ben Vályi András magyar faluként írta, amelynek több földesura volt. Lakosságának többségét reformátusok alkották, de megemlíthető ebből az időből zsidó népessége is. Dadai Oláh János református lelkipásztor 1834-ben ugyancsak magyar helységgént tüntette fel, amelyet akkor több földesúr birtokaként ismertek. Református lakosai jó gabonatermő földeket műveltek, erdei ugyancsak figyelmet érdemeltek, legelője, rétje hegyes-völgyes, kősziklás-bokros volta ellenére jó szénát termelt, de szőlőhegye és bora sem volt megvetendő. Fontosnak tartották a falu mellett elvivő mezőföldi vagy somogyi utat, amelyet jó karban tartottak, hisz hetente (csütörtökön és pénteken) Veszprémbe gabonát vivő szekereknek fő közlekedési útja volt.

8 | A település bemutatása

Litér a XIX-XX. században a jelentősen fejlődő települések sorában foglalt helyet.

1869-1960 között húsz települést lehetett ide sorolni, közülük az egyik Litér volt.

A falu utcahálózata 1885-től rendelkezik hivatalos utcanévjegyzékkel. Ekkor nevezték el a dűlőutakat is.

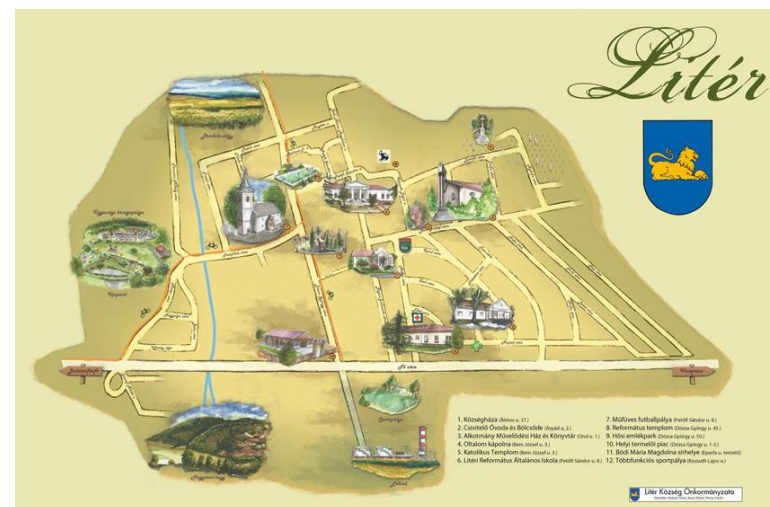
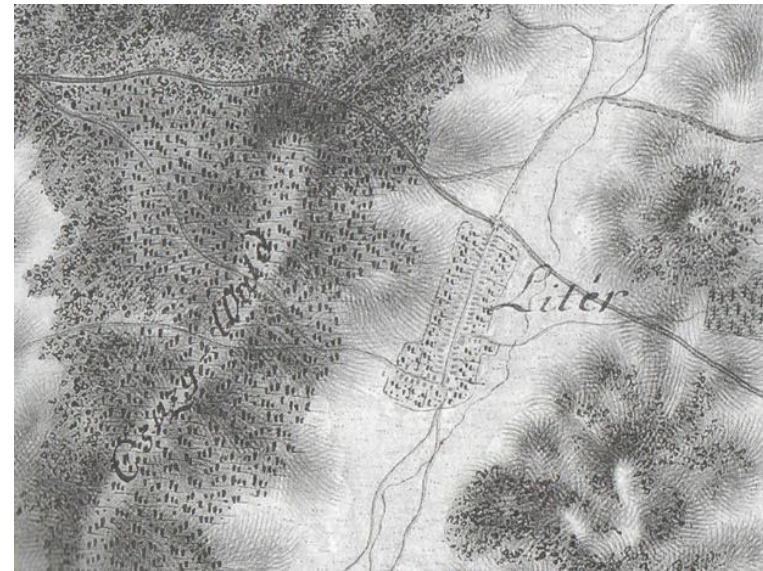
A papírgyár (1929), a festékgyár és a Nitrokémia (1935, 1951.) jelentős munkaerőt vonzott, amely a népesség megnövekedésével járt együtt, ami azután a faluban később a városias Újtelep felépítését eredményezte (1941-1943).

A XX. század két világháború pusztítását zúdította a falura és közösségre. Az I. világháborúban 17 személy, valamennyi katona, míg a II. világháborúban 33 fő, köztük 19 katona, 14 civil veszítette életét. Valamennyi áldozat nevét a Hősi Emlékmű emléktábláin örökítették meg.

Az 1970-es évektől új lakónegyed emelkedett a faluban, a "Kiliti Dániel" Munkás Lakásépítő Szövetkezet megalakulásával. 1972-től megszületett a jelenlegi Ifjúsági Lakótelep, sokaknak biztosítva hajlékot.

A település jelenkori története egyik legfontosabb állomásának az 1989-ben bekövetkezett rendszerváltás eredményeként az 1990-ben megtartott önkormányzati választások mondhatók. Ezzel a tanácsi rendszer szervezet- és intézményrendszere megszűnt. A Balatonfűzfői Nagyközségi Tanácshoz tartozó Litér ismét önállóvá vált, első polgármesterévé demokratikus módon Ertl Pált választották meg.

1995-ben felavatták a község zászlaját és immár véglegesnek bizonyuló címerét. Rajta a címerpajzs kék mezőjében fekszik az arany oroszlán, mellső karmai között egy koponyát tartva, amely ábrázolás a középkori templom faragott kő oroszlánjára utal, mintegy jelezve a község életének folyamatosságát.

ÖRÖKSÉGÜNK

Litér több évszázados múltra visszatekintő település. A község területén - történetéből adódóan is - több építészeti érték is található, amelyek országos vagy helyi védelem alatt állnak, s megóvásuk helytörténeti szempontból is kiemelten kezelendő.

Református templom

A XI. századtól a veszprémi püspökség káptalani testülethez tartozó falu és a temploma a XV. századtól már magánföldesurak birtokába került. A Falu temploma feltételezhetően árpád-kori. Alaprajzi rendszere: egyhajós, keletelt, egyenes záródású szentélyvel. A templomot a későbbiekben bővítéssel részben átalakították.

A napjainkban látható - simára vakolt falfelület előtt álló - homokkőből épült díszes udvari déli (oldal) kapuja egy már korábban meglévő, szerényebb kapu helyén készült, a -XIII. század második felében. A kapuépítmény román stílusú architektúráját a franciaországi Chartresben kialakult oszlopszobros kaputípus első magyarországi jelentkezésének tekintik.

A kifelé szélesedő bejárat (kapubéltet) feletti timpanon-formájú háromszög mező félkör szerű - csak nagyon diszkréten számárhát-ívelésű - mélyületében eredetileg „Krisztus az angyalok közt” témájú relief-ábrázolás volt, ez ma csak helyének maradványaiból következtethető. A kifelé szélesedő bejárat nyugati oldalán az idősebb Jakab-apostol szoboralakja látható. Feltételezhető, hogy a hasonló, keleti oldali elpusztult szobor Péter-apostolt ábrázolhatta. Az oldali oszloplábazatok alatt egy-egy hason fekvő, mellső mancsai közt emberfejet tartó oroszlánok helyezkednek el. Ugyancsak román koriak a növény- és állatmotívumos oszlopfejek és párkányelemek is. A XVIII. században ide telepedett reformátusok állították helyre az időközben leromlott állapotú templomot. Ma is a reformátusok templomaként működik. Belső puritán jellegű kialakítása, fa karzatai és bútorzata is erre jellemző. A műemlék régészeti kutatását, feltárását és helyreállítását az Országos Műemléki Felügyelőség 1965.-1968. között végezte el.

10|Örökségünk

A településen több épület, illetve épületcsoport őrzi a vidék népi építészetének jellemző vonásait, illetve több emlékmű, kereszt stb. található. Ezek megőrzését biztosítani kell, illetve fontos, hogy a kialakult léptékhez és arányokhoz alkalmazkodó épületek épüljenek a jövőben is.

A kialakult településszerkezet egyedi arculatot kölcsönöz a településnek. A településen a régi településmag védelme, az építészeti jelleg megőrzése érdekében helyi értékvédelmi terület alatt áll az egykori településközpont a Dózsa György utcában.

Helyi védelem alatt álló építmények (9/2004. (V.27.) rendelet alapján)			
Ssz.	Cím	Hrsz	Védelem alatt álló épület, épületrész, műtárgy
1.	Dózsa György u. 7.	613	<i>Az épület oromfala</i>
2.	Dózsa György u. 15.	616	<i>Két szintes, utcára merőleges granárium</i>
3.	Dózsa György u. 17.	617	<i>oldalhatáron álló épület tűzfala</i>
4.	Dózsa György u. 26.	609	<i>utcafronti homlokzat</i>
5.	Dózsa György. u	587	<i>Hősi emlékpark</i>
6.	Dózsa György u. 47.	649	<i>Parókia, kivéve a pajta épülete</i>
7.	Dózsa György u. 53.	652	<i>utcafronti homlokzat</i>
8.	Dózsa György u. 64	572	<i>épület, kerítés kapuval</i>
9.	Petőfi Sándor u. 16	516	<i>épület</i>
10.	Bajcsy Zsilinszky u. 17	7	<i>épület</i>
11.	Petőfi Sándor u. 8.	562	<i>iskola főépülete, kőkerítése, kovácsoltvas kapuval</i>
12.	Bajcsy Zs. u	29	<i>iskolával szembeni utcasarkon lévő közkút</i>
13.	Petőfi Sándor u. 17.	527/2	<i>volt Magtár épülete</i>

Természeti-táji értékek

A település belterületétől északra, a 72-es út túloldalán fekszik a Mogyorós-hegy, mely több szempontból is az egyik legfontosabb természeti terület Litéren.

A Mogyorós-hegy, mint a Natura2000 hálózat része, a kiemelt jelentőségű különleges természetmegőrzési területek közé tartozik.

Mesterséges tájformáló erőnek köszönheti létrejöttét a papvásári területen lévő bányatelek, mely ma védett és fokozottan védett madarak élőhelyeül szolgál. Az egykori homokbánya területén (076/8 hrsz.) fészkelő madarak (gyurgyalag, parti fecske, bütykös ásólúd), illetve felszínre került geológiai alapszelvény olyan természeti értéket képviselnek, melyek miatt a bányaterület helyi védelemre érdemes. A terület értékeinek védelme érdekében csak az azzal összhangban lévő területhasználatok folytathatók.

ELTÉRŐ KARAKTERŰ-TELEPÜLÉSRSZEEK

FALUSIAS LAKÓTERÜLET

Ide tartozik az „ófalú”, vagyis a Bajcsy-Zsilinszky, a Dózsa, valamint a Tánicsics utcák környezete.

Falusias lakóterület, melyben a 4,5 m-es épületmagasságot meg nem haladó lakóépületek, mező- és erdőgazdasági építmények, továbbá a lakosságot szolgáló, környezetre jelentős hatást nem gyakorló kereskedelmi, szolgáltató építmények találhatóak.

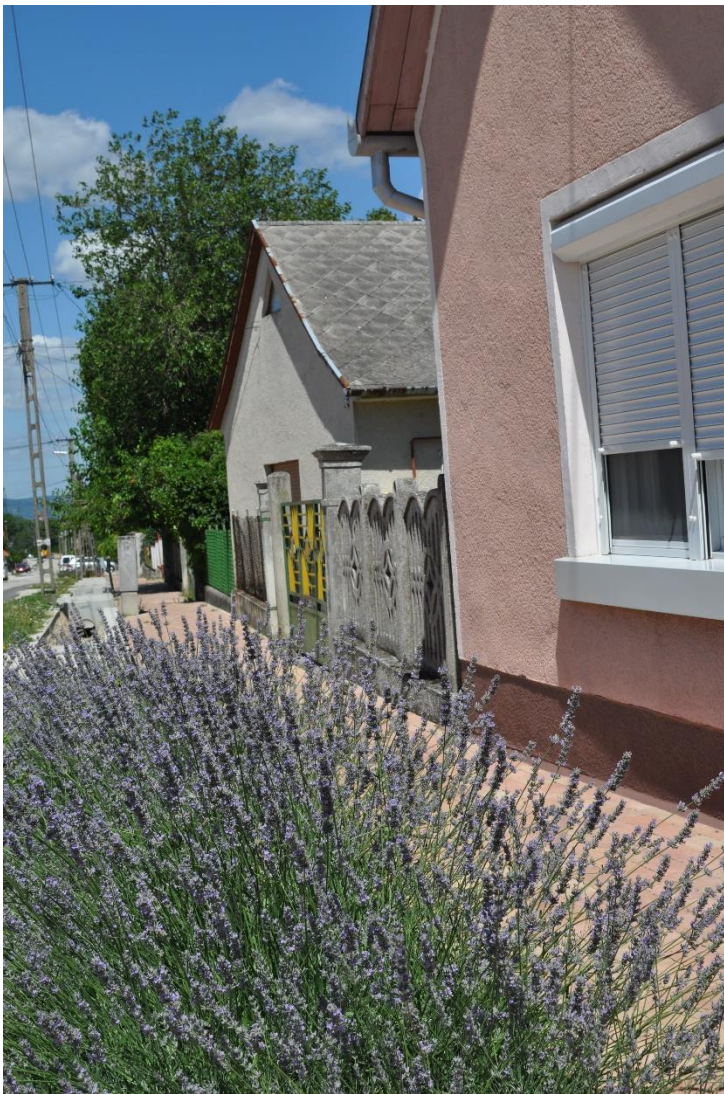
Az „ófalú” településrészen lévő beépítésre a hagyományos hosszú telkes egytraktusos lakóházak jellemzőek. A hosszú telkeknek az utcára néző végében helyezkednek el a lakóházak, ezektől távolodva pedig az állatokat kiszolgáló épületek, majd a veteményeskert, gyümölcsöskert. A lakóház mellett „tiszta udvar” alakult ki, e mögött a gazdasági udvar, majd a telek hátsó részén a veteményeskert. A nyeregtetős házak mellett megjelentek a sátoztetős épületek is, melyek már négyzetes alaprajzú kéttraktusos épületek. Többségében utcafrontos beépítési mód jellemző az Ófalú szakaszra.

A településkép egységessége érdekében kedvezőbb, ha a ház oromzattal fordul az utca felé, és nem kontyolt tetővel. Utcával párhuzamos gerincű utcai szárny ott akaítható ki, ahol a környező épületek már ilyenek. Keresztbe beforduló belső épületszárnyat csak kellően széles telek esetén érdemes alkalmazni.

A kertés házaknál hasznos egy megfelelő méretű, kialakítású tároló. A tárolók tervezésénél jó ha összhangban van az épülettel, mivel így egységes képet kapunk. Ugyanez igaz a kerítésekre is. Az utcai kerítésnél érdemes a környezet szép példáit megfigyelni, azok nyomán mai módszerekkel, friss hangulatú, de illeszkedő kerítést tervezni, építeni.

14 | Eltérő karakterű településrészek

KERTVÁROSIAS LAKÓTERÜLET

A terület laza beépítésű, összefüggő nagy kertes, több önálló rendeltetési egységet magába foglaló elsősorban lakó rendeltetésű épületekből áll. Ebbe a területfelhasználási egységbe tartoznak jellemzően a település központjától távolabb eső, újabb beépítésű lakóterületek is. Kertvárosias lakóterület, melyben laza beépítésű, összefüggő nagy kertes, több önálló rendeltetési egységet magába foglaló, elsősorban lakó rendeltetésű épületek találhatóak.

A területre szabadonálló, nyeregvetésű beépítés a jellemző. Javasolt ezen elemek szorgalmazása továbbra is, illetve a közvetlen környezetben jellemző tetőhajlásszög alkalmazása. Ez jellemzően 35° - 45° közötti, mellyel gazdaságos geometriájú tetőtér alakítható ki, és a déli tetőfelületre esetlegesen épített napelemek hatékonyan tudnak működni. Ezenkívül pozitívum, hogy nem árnyékoljuk le a saját és szomszédunk kertjét.

A kerítéseknél érdemes a szomszédos telkeken lévőkhöz alkalmazkodó, természetes anyagokból kialakított, egységes képet mutató kerítést kialakítani.

Ez a településrész jellemzően nagyobb utcafrontos zöldfelülettel bír, amin jó hatást keltenek az egységesen kialakított díszfák, díszcserjék és évelő ágyások, amik alkalmazása és bővítése a továbbiakban is javasolt az egységes utcakép elérése érdekében.

IFJÚSÁGI LAKÓTELEP

Ez a lehatárolás a település Dél-Keleti csücskében található magastetős tömbházakat foglalja magába. Az épületek csak magastetővel létesíthetők. A fő tömeget meghatározó tető hajlásszöge 30° -nál alacsonyabb, 45° -nál meredekebb nem lehet. Az övezet telkeit a helyben kialakult anyag és formavilágú kerítéssel lehet bekeríteni. Elsősorban az áttört vagy zöld kerítések alkalmazása javasolt. Az optikai zártsor biztosítása esetén a kialakult állapothoz kell illeszteni a tömör kerítést. Az egyes telkek területének legalább 50 %-át zöldfelületként kell kialakítani a használatba vételi engedély megkéréséig.

ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ

Arra a kérdésre, mitől szép egy lakóház, nem lehet egy mondatban válaszolni.

Neves építészek és filozófusok a különféle megközelítések ellenére egyetértenek azonban abban, hogy a közhiedelemmel ellentétben a szépség nem szubjektív, nem részrehajló. Szép az, ami érdek nélkül tetszik, mondja Kant.

Ebben a fejezetben nem szeretnénk egyoldalúan állást foglalni, leszűkíteni a lehetőségeket. Viszont szeretnénk bemutatni, hogyan kerüljük el a legáltalánosabb hibákat, és megfontolandó példákkal ábrázolni a lehető legjobb megoldásokat egy szép lakókörnyezetért.

Litér

TETŐHAJLÁSSZÖG

Litér épületeinek tetőhajlásszöge közel azonos. A fő tömeget meghatározó tető hajlásszöge 30°-nál alacsonyabb, 45°-nál meredekebb nem lehet. A faluban az épületek tetőhajlásszöge illeszkedik a kialakult állapothoz.

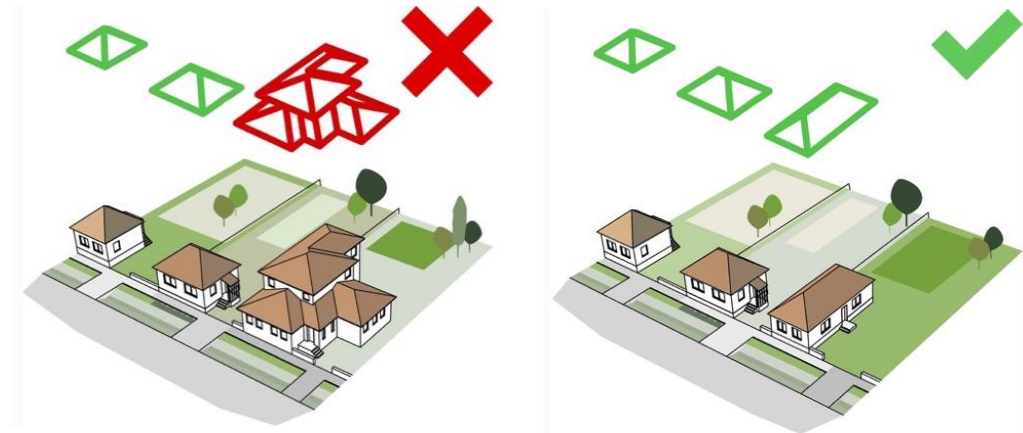
Égetett agyagcserép, ill. ahhoz színben és formában alkalmazkodó egyéb héjalás alkalmazható. Nem alkalmazható a fémlemez, és táblás lemezfedés. A hagyományos szürke palafedés csak melléképületeken, ill. a meglévők pótlására és annak folytatásaként alkalmazható. Csak épített kéménynek megfelelő kinézetű kémény építhető.

A meglévő épületek közé épülő új házaknak hasonló tetőhajlásszöggel kell épülniük, mint a környezetüknek, hogy illeszkedjenek az utcaképbe.

TETŐFORMA

Litérien az épületek tetőformája egyszerű megjelenésű. Amennyiben az építési telek körül nyeregtetős épületek állnak, úgy oda ne tördelt tetőformájú épület kerüljön, hanem a többi épülethez igazodva hasonló tömegű és formájú.

MAGASSÁG

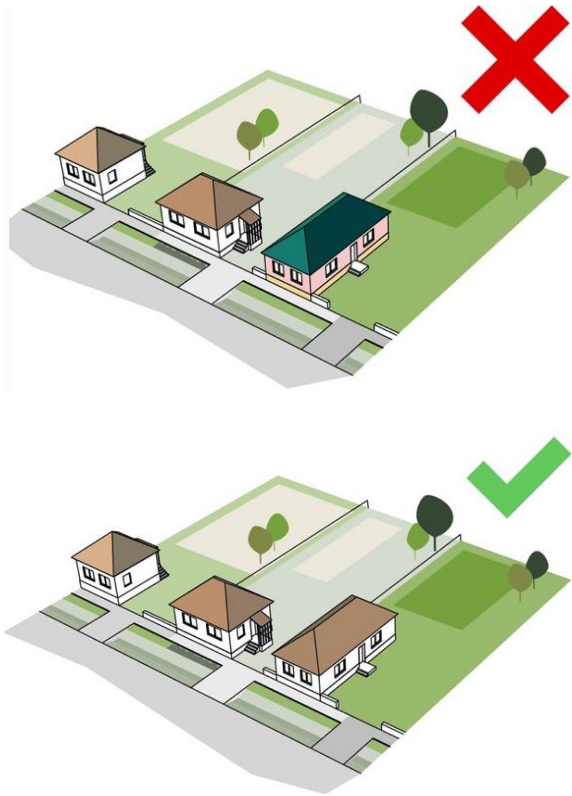
A településen az épületek magassága közel azonos (4 méter). A meglévő épületek közé épülő új házaknak hasonló magassággal kell épülniük, mint a környezetük. A faluban az épületek nem túl magasak. Új ház építésénél fontos, hogy illeszkedjen a környezethez az épület magassága, a túl magas épületek rontják az utcaképet.

20 | Építészeti útmutató

SZÍNEK

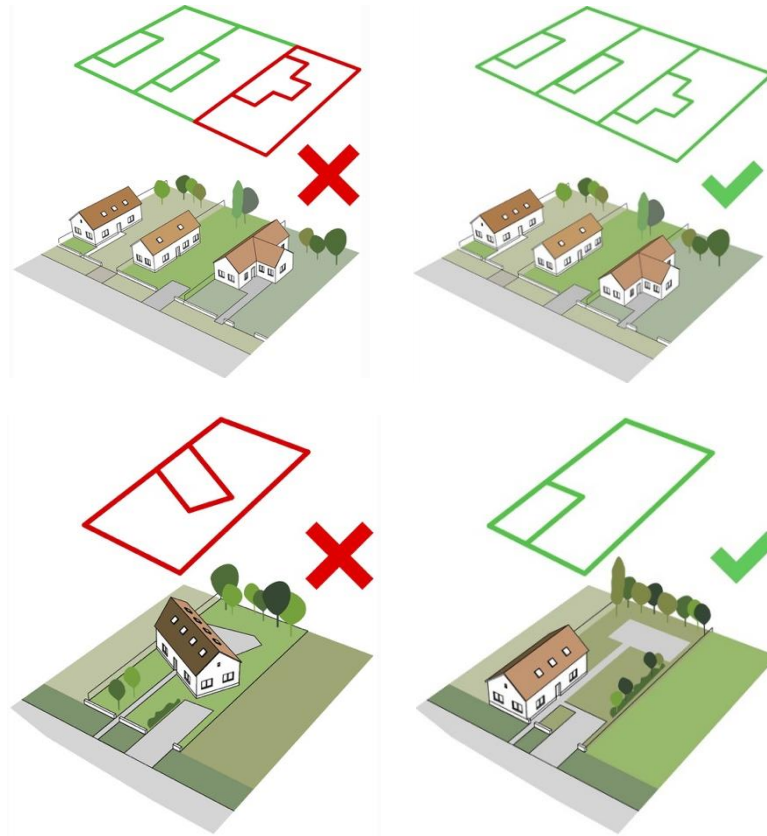
A település épületei a hagyományos falusias színvilágot követik. Többségében a fehérre meszelt fal a jellemző. Litéren a természetes színhasználat a javasolt, telt és harsány színek nem alkalmazhatók.

TELEPÍTÉS

Az Falusias és a Kertvárosias lakóterületen többségében az oldalhatáros beépítés jellemző, a telken belüli elhelyezkedése az utcára merőleges rendszerű.

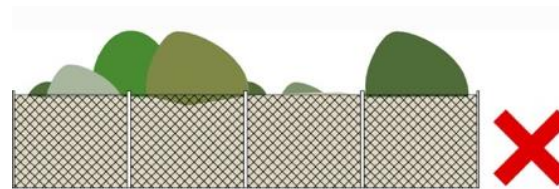
Kerülendő a nem utcával merőlegesen telepített, indokolatlanul nagy mértékben hátrahúzott épületek építése. Az épületek a telek oldalhatárán állnak, a ház mögött növényzettel határolva kialakítható védett kert. Minimum 55%-os zöldfelületi arány betartása szükséges.

KERÍTÉS

Litéren egyaránt jellemző a tömör szárazon rakott kőkerítés és a 1/3 részben kőlabazat és 2/3 részben áttört résszel bíró kerítések is. Az utcfronti magassága legfeljebb 1,6 m lehet. Az övezet telkeit a helyben kialakult anyag és formavilágú kerítéssel lehet bekeríteni. Az optikai zártasor biztosítása esetén a kialakult állapothoz kell illeszteni a tömör kerítést.

Helyi értékvédelmi területen új kerítés építése esetén – hagyományos deszkakerítés kivételével – csak áttört szerkezetű kerítés létesíthető.

Áttört kerítések nádszövettel való zárása nem megfelelő.

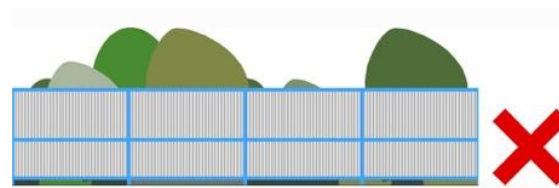
1/3 részben kőlabazat és 2/3 részben áttört kerítés.

A teljesen áttört, drótfonatos kerítés nem megfelelő.

Tömör szárazon rakott kőkerítés, növényzettel befuttatva.

Teljesen zárt, kivéve kőkerítés nem megengedett.

Természetes határ, kerítés növényválasztásból.

KERÍTÉSEK

Ahogy az épületek esetében a természetes anyaghasználat a javasolt és jellemzővé vált, úgy a kerítések kialakításakor is ezeket az anyagokat érdemes előnyben részesíteni. Kerítések terén is beszélhetünk hagyományosan alkalmazott anyagokról, vagy formákról. A településképre Litéren jellemző volt 1/3 részben kőlábazat és 2/3 részben áttört résszel bíró kerítések, a népi házak környezetében ismételten erre kellene törekedni. Ezek a kerítések szép összképet adnak és jól kombinálhatóak futónövényekkel, mint például borostyánnal és trombitafolyondárral.

A faluban szép példái jelennek meg a kőalapú faragott fakerítéseknek, melyek egyedi és egyben hagyományos képet mutatnak, és növelik mind a telek, mind az utca látványértékét. A kevésbé tömör fa kerítés jól kombinálható sövényvel, amely az utcaképet is kellemessé teszi, és elégséges takarást biztosít a kert számára. A kő lábazat megfelelő keretet ad az izgalmas megoldásnak.

A bal oldali két képen lévő kerítés kialakítások jó példák a természetes anyaghasználatra. A szárazon rakott kő árnyalata jól párosul a növényzettel. Emellett bár kiváló takarást biztosít, ezzel a megoldással elkerülhető a falszerű megjelenés.

KERTEK

A kert éppolyan fontos helyszíne a telkünknek, mint az épületek, mivel a kert teremti meg a kapcsolatot a természettel, a rekreáció, a pihenés színtere, de ugyanakkor haszonkertként is megjelenhet. A formák, színek, anyagok ugyanúgy fontosak a kert kialakítása, tervezése során, mint az épületnél. A kert nemcsak az alkotás színtere, hanem a kikapcsolódásé is. A kert tulajdonképpen az épület folytatása a szabadban, mindkét esetben az emberi tevékenységek helyszíne, csak mások az arányok, építőanyagok.

A kertnek különböző részei vannak funkció szerint lehatárolva. Beszélhetünk előkertről, mely az egész kert bejáratául szolgál, és szépen keretezi az épületet. Hátsókertről, mely a rekreáció, kikapcsolódás színtere, illetve oldalkertről, ahol jellemzően a gépkocsibeálló és az épület bejárata kerül kialakításra. Jó példa az utóbbira a bal felső képen látható épület előkertje.

Megfelelő növényalkalmazással, dús növényzettel a kert árnyékoló funkciót is betölthet, ami a meleg nyári napokon igazi felüdülés. Építkezéskor még a tervezés során érdemes végiggondolni, hogy a meglévő növényzetből mit lehet megmenteni és az épületet ennek függvényében célszerű kialakítani. Szabályként azt mondhatjuk el, hogy a telek területének minimum 55%-a zöldfelület kell, hogy legyen, mely a teljes településen alkalmazandó.

AJTÓK, ABLAKOK

Az épületek külsejére, esztétikai megjelenésére jelentős hatással vannak a nyílászárók. A zárt épület tömegét az ajtókkal, ablakokkal nyitjuk meg a külvilág felé, ezért fontos, hogy milyen módon tesszük. A népi építészet házain a fából készült, osztott spalettás ablakokat, valamint fa ajtókat alkalmaztak. Litéren leginkább a sötét- és világosbarna színek alkalmazása jellemző, valamint a fehér műanyag nyílászárók is több háznál megjelennek.

Új épületek építése esetén tetszőleges anyagú, de leginkább a fa mintázatú, vagy erezetű, víztiszta, vagy matt síküvegezésű ablakok beépítése javasolt. Az utcai homlokzaton spaletta, vagy zsalugáter kialakítása javasolt, mely esztétikus megjelenést biztosít az épületnek. A nyílászárók javasolt színe világos, közép és sötétbarna, zöld vagy szürkével való tört árnyalatok. Védett épületeknél az előző színhasználatától el lehet térni.

Kerülendő a túlzottan díszített, élénk színű ajtók használata, ehelyett az egyszerű, hagyományos ajtók részesítendőek előnyben.

Az álló ablakok használata előnyösebb, mint a fekvő ablakoké, mivel arányaiban jobban illeszkedik az épület tömegéhez. Utcai fronton a hagyományos 2/3 osztású ablakok alkalmazása ajánlott. Törekedni kell a hagyományos arányok megtartására, a kellemes arányú ablakok megfelelő kiosztására. A garázskapuk kialakításakor az épülettel azonos anyaghasználat ajánlott, valamint a visszafogott megjelenés.

HOMLOKZATKÉPZÉS

A homlokzat kialakítása nagyon fontos az épületnél, mivel ez az arca a háznak. A hagyományos arányok megtartására kell törekedni, a kellemes arányú ablakok kiosztására. A homlokzaton a természetes anyaghasználat, formák alkalmazása javasolt. A falazott, vakolt felületek részesítendőek előnyben a homlokzatképzésnél. Az utcai homlokzaton kerülendő az erkély kialakítása. A magastető héjalásánál az égetett agyagcserép sötétebb, vagy világosabb árnyalata alkalmazandó. Kerülendő a fémlemez és a palatető.

A túldíszített, túlszínezett épület hamar elveszíti érdekességét és utána inkább zavaróan hat a nyugodt, tiszta településképben. A jól megválasztott burkolat nemcsak a hangulatot, hanem az épület védelmét is szolgálja.

A képen látható homlokzatképzéseknél a hagyományos arányok, formák alkalmazása látható. Ez lehetővé teszi, hogy egyszerre kiemelkedjen és illeszkedjen az épület a környezetébe, a településképbe. Az osztott nyílászárók arányai és egymáshoz való viszonyuk harmóniát teremtenek a homlokzaton. A természetes anyaghasználat, a nyílászárók és a vakolt felületek összhangja barátságos, esztétikus megjelenést kölcsönöz az épületeknek.

RÉSZLETEK

„Az ördög a részletekben lakozik.” A hagyományos épületek és részletképzései (eresz, kémény, nyílászárók, vakolatdíszek, kerítés, csatornafedél stb.) jól mutatják, hogy stílustól függetlenül, miként lehet illeszkednie az új épületeknek a környék régebbi épületeihez. A legfontosabb a jó minőségű anyagok használata. Kerüljük a műanyagok és bonyolult csomópontok alkalmazását.

A népi építészetre, a Balaton-felvidék építészeti stílusára jellemző elemek mutatkoznak meg az épületeken, a fehér kémény, a díszes csengők, a díszített ormfalak, valamint az azon megjelenő kis ablaknyílások egyszerre kölcsönöznek hangulatos, esztétikus megjelenést az épületeknek, a településnek. Az épület nemcsak egészében, de részleteiben is nagyon gazdag elemekkel bír.

A Balaton-felvidék jellegzetes, különböző formájú, díszítésű vakolt és fehérre meszelt kéményei Litér településen is megjelennek sokhelyütt, de többségében a meszeletlen téglakémények a jellemzőek. Ezek a fehér, kellemes arányú kémények megkoronázzák az épületet, hangsúlyossá teszik a tömeget.

Egy rosszul elhelyezett, aránytalan kémény elüt a településen megjelenő kéményektől, elronthatja a felújított épület megjelenését, ezért fontos a kialakításnál a hagyományos arányok, formák, színek, díszítések figyelembevétele. Esztétikai és hőtechnikai okból is sokkal kedvezőbbek a vakolt kémények.

A település hangulatos színfoltjait képezik a különféle kis részletek, melyek akarva akaratlanul feltűnnek a látogatóknak, mint például az egyedi házszámablakok, mives ereszcsonnák és kovácsoltvas elemek. Esztétikus környezetet tükröznek a faluban igényesen elkészített hirdető és tájékoztató táblák és a sokhelyütt az utcán és a kertekben megjelenő kutak is.

MAI PÉLDÁK

Ebben a fejezetben a településen lévő esztétikus, követendő épületeket mutatjuk be. Új ház építések, átalakításakor fontos, hogy az épület tömegalakítása, homlokzata illeszkedjen a településképhez.

A tömegalakítás a környező épületek tömegétől nagyban függ. Az utcakép összhatását rontja a túl nagy tömegű, terjedős épületek, melyek elnyomják a kisebb épületeket.

Javasolt a hagyományos tömegalakítás, a nem túl széles épületek kialakítása, melyek igazodnak a korábban kialakult utcaképhez.

Az anyaghasználat esetében mindenképpen a természetes anyagok kő-, faburkolat, vakolt falfelületek és a visszafogott színezés részesítendőek előnyben.

Ez a Falusias településrészben található épület az arányos homlokzatszerkesztés és a természetes anyaghasználat miatt megemlíthető. Az épületen a hagyományos oromzatos, tömegformájában, színében és héjazatában is követi a tradicionális elemeket, bár a cserépfedés ideálisabb lenne. A vakolt felületek hagyományos homlokzati felületet hoznak létre. A szép kovácsoltvas kapu és kerítés igényes lábazattal hozzájárul a falusias összkép létrehozásához és egyben betekintést is enged a rendezett elő- és belső kertre.

Ezek az épületek jó példái a hagyományos és a mai formálásnak a Falusias lakóterületen. A két épület homlokzata az utcafrontra néz, a homlokzat és a nyílászárók megfelelő aránya jellemzi az épületet. Mindkettőn a kettes szám jelenik meg, két ablakkal, mely a hagyományos falusias jelleget jeleníti meg. Mind színükben, mind a homlokzati díszítésekben illeszkednek a hagyományhoz. A kerítés és az épület egyszerű anyaghasználata és színei esztétikus megjelenést biztosítanak.

Az alsó képen a falusias hagyományokat követő fa spalettának is egy példája jelenik meg a homlokzaton. A lábazatát tekintve kedvezőbb hatású lenne az egyszínű időtálló burkolat, mint a ragasztott kő.

Ezek az épületek követendőnek tekintendők a faluban.

Ezek az épületek jó példái a hagyományos sátozott és a mai formálásnak. A két épület homlokzata az utcáfrontra néz, a homlokzat és a nyílászárók megfelelő aránya jellemzi az épületet. Mindkettőn a kettős szám jelenik meg: két ablakkal, mely a hagyományos falusias jelleget jeleníti meg. Színvilágukban is illeszkednek a hagyományhoz. Az épület osztottabb tömeggel, keskenyebb utcai fronttal kedvezőbb képet mutatna a fenti képen látható épületnél. A kerítés és az épület egyszerű anyaghasználata és színei esztétikus megjelenést biztosítanak. A részben áttört burkolt kőalapú vaskerítések szép előképet biztosítanak az épületeknek és betekintést is engednek a rendezett előkertekre, de kedvezőbb képet mutatnának, ha természetes kőből, rakottan készülnének.

A laposabb hajlásszögű tetőkkel rendelkező épületek jó példája a bal oldali épület, mely követi a hagyományos és új épületek képét. A homlokzat és a nyílászárók megfelelő aránya jellemzi az épületet, illetve tömegében és színében is követi a hagyományos képet. Egyedül a héjazat színe lehetne kedvezőbb, ha sötétebb lenne. A kerítés, az épület egyszerű anyaghasználata és színei esztétikus megjelenést biztosítanak. A szép kőalapú kovácsoltvas kerítés arányaiban és anyaghasználatában szép előképet biztosít és harmonizál a ház oldalán felfutó kőburkolattal. A szép és gondozott kert szintén egy kiemelendő eleme ennek a teleknek és egyben követendő példaként is szolgál.

A jobb felső képen lévő épület tömege illeszkedik környezetéhez. Kedvezőbb lehet, ha a hasonló méretű épületeknél három téglalap alakú ablakot helyeznek el és min. 40 fokos tetőt alkalmaznak. Ezzel együtt tömegével, színével, héjazatával, kellemes kerítésével illeszkedik a falu új beépítésű épületei közé.

Ezek az épületek a Kertvárosias településrészen találhatóak. Az épületek jó példái az összetettebb tömeg és tetőformálású épületeknek ezen településrészen, ahol még nem eltűzött a tető tagolása. A nyílászárók arányai kedvező képet mutatnak. Homlokzat és héjazati színvilágában sem kirívó egyik épület sem.

A jobb felső képen lévő kedvező arányú lakóház egyszerű tetőkialakítás és egyszerű ablakok jellemzik. A kerítés is kedvező, az Új lakóterületen elfogadható.

A nagyobb közösségi épületek jó példája a Községháza épülete. A nyílászárók kiosztásában, színében és helyzetében kedvező képet kölcsönöz, és jól mutatja a funkcióját is. Az igényesen kialakított előkert a növénykiültetésekkel szép előteret kölcsönöz az épületnek.

UTCÁK, TEREK

A kialakult helyzethez – például járdazöldsáv- árok-úttest arányaihoz – való alkalmazkodással egységes látványt teremthetünk. De mit tehetünk mi magunk a szép utcaképeért? Mit vegyünk figyelembe, amikor lakóépületet tervezünk?

Az élhető, esztétikus és barátságos településeknek a hozzátartozói a gondozott virágos, zöld utcák és terek. A közterületeken, utcákon, tereken lévő növényzet fontos szerepet tölt be a település lakóinak életében, ezért a cél ezek megőrzése, fenntartása és újabbak kialakítása. Környezetünkhöz alkalmazkodni nem csak épületeinkkel tudunk, hanem az utcakertjeinkben, utak mentén alkalmazott fajokkal is. Egy-egy díszesebb utcakert, egy nyírott sövény vagy a felsővezetéket el nem érő fák – például csörgőfa, gömb juhar, vérszilva – kellemes, rendezett látványt nyújtanak. A portánk előtti terület ápolásával, dísnövények vagy jellemző gyümölcsfák telepítésével, díszes kiültetésekkel harmonikus utcaképet teremthetünk.

Litér településen gondozott, rendezett látványt nyújt az utcakép. Az épületek, telkek előtt évelő és egynyári virágkiültetések, járda, fásított zöldsáv található. Az Ifjúsági lakótelep szakaszon nagyobb hangsúly kerül az előkertekre, így ellensúlyozva a községre jellemző épületektől eltérő itteni stílust.

Sajnos, mint a legtöbb kis településen itt is vizuális konfliktust okoznak a közterületeken kialakított beton és fa oszlopok, a légvezetékek pókhálója, így szerencsésebb volna a légvezetékek föld alatt való elvezetése.

HIRDETÉSEK, REKLÁMTÁBLÁK

A hirdetőtáblák, reklámfelületek, cégek fontos, jellegzetes tartozékai a településeknek. Az utcaképet nemcsak az épületek és a növényzet alakítja, hanem a hirdetések, reklámtáblák is meghatározzák, ezért fontos hogy megfelelő minőségű, esztétikailag korrekt hirdetések, reklámtáblák és cégek gazdagítsák az utcákat. A figyelemfelkeltés a céljuk, ne legyen meghökkentő. A hirdetések lényege a tájékoztatás, amelyet az utcaképbe illően is megtehetünk.

Litér település közigazgatási területén óriásplakát, fényreklám kizárólag a 72. főút, illetve az országos mellékutak mentén, azok 50 méteres sávjában helyezhető el. A cégtábla, reklámtábla az épület jellegéhez illeszkedő legyen. A zöldterületek építési övezet területén óriásplakát, fényreklám, cégtábla és reklámtábla nem helyezhető el. A közterületeken a helyi Önkormányzat hozzájárulásával, a helyi hagyományok figyelembe vételével lehet utcabútorokat, berendezéseket, reklám és információs táblákat elhelyezni.

A közterületeken vagy közterületekről látható reklámok, hirdető berendezések engedélyezése és kialakítása csak külön Közterület használatra vonatkozó Önkormányzati rendeletben meghatározott módon történhet.

A reklámok és hirdető berendezések nem zavarhatják a köz- és közlekedésbiztonságot.

Az utcaképet befolyásoló reklámtáblák kiválasztásánál alkalmi szakmai zsűri vagy Községi Főépítész közreműködése szükséges.

IMPRESSZUM

LITÉR KÖZSÉG ÖNKORMÁNYZATA

www.liter.hu

liter@liter.hu

8196 Litér, Álmos u. 37.

Telefon: +36 88 598 010

Polgármester: Szedlák Attila

polgarmester@liter.hu

Főpítész: Németh Ferenc

planteus@planteus.hu

SZERKESZTETTE: Planteus Kft.

SZÖVEG: Cseh Edina, Németh Ferenc, Németh Kristóf, Török Beáta

FOTÓ: Cseh Edina, Németh Ferenc, Németh Kristóf, Németh Adrián, Török Beáta

GRAFIKAI TERVEZÉS: Cseh Edina, Németh Ferenc, Németh Kristóf, Török Beáta

ÁBRA: Az általános építészeti útmutatóban található ábrák a Lechner Nonprofit Kft. tulajdonát képezik.

Forrás: <http://tak.lechnerkozpont.hu>

Litér, 2017.

